

Vern mot nye kriser

Kronikk av Svein Gjedrem i Dagens Næringsliv 31. desember 2010.

Norge kan se ut til å være immun mot kriser. Slik er det ikke, og vi trenger nye virkemidler til vern mot fremtidige finanskriser.

Finanskrisen høsten 2008 sprang ut av rik tilgang på kreditt, aktører som tok stadig større risiko og sviktende oversikt hos banker, bedrifter og tilsynsmyndigheter. Banker og stater er i et skjebnefellesskap. Bankkrise fører som regel til statsfinansiell krise. Flere land nær oss opplever det nå.

Kriser koster. Men det kan også komme noe godt ut av dem. Her hjemme ble kriseårene tidlig på 1990-tallet benyttet til å endre reguleringer, åpne markeder og omstille offentlige og private virksomheter. Det ble lagt et grunnlag for de to gylne tiårene som fulgte i norsk økonomi.

Denne gangen ble nedgangen mild hos oss. En kunne nesten tro at vi var immune mot kriser. Det er vi ikke. Det er farlig å tro at vi kan håndtere hver krise like godt.

Vår økonomi ble godt hjulpet av at oljeprisen raskt tok seg opp igjen og av en periode med svakere krone. Inflasjonsmålet for pengepolitikken gjorde det mulig for oss å senke rentene markert høsten 2008 og dempe nedgangen i økonomien vesentlig. I vårt tidligere fastkursystem ville renten ha vært høyest når usikkerheten var størst. Inflasjonsstyringen har tjent oss vel i opptakten til krisen, under og etter krisen.

Finanskrisen viste likevel at svikt i tilgang på lån kan svekke stabiliteten i det finansielle systemet i Norge selv om soliditeten i bankene i utgangspunktet ikke er truet. Da tilgangen på midler til bankene sviktet høsten 2008, kom de til sentralbanken.

Norges Bank er godt rustet til å møte kriser. Det er likevel en utfordring at det er et gap mellom de virkemidlene vi har til rådighet, og forventningene til at vi kan sikre stabilitet i det finansielle systemet.

Det er viktig å være klar over at risiko kan bygges opp selv om hver enkelt institusjon ser solid ut. Tiltak som skal forebygge systemrisiko i finanssektoren, har vi kalt makrotilsyn.

Først og fremst bør myndighetene bruke strukturiltak for å dempe selvforsterkende krefter bak kredittvekst og stigende eiendomspriser. Det viktigste vil være økte krav til egenkapital i bankene.

Neste skritt er å stille vilkår om at bankene har bedre orden på sin finansiering. De må ikke få bygge opp en stor likviditetsrisiko i forvisning om at Norges Bank trer inn dersom finansieringen ute svikter.

Et marked fungerer dårlig på lang sikt med slik skjult støtte.

Den internasjonale minstestandarden for bankregulering skal forbedres ved at de såkalte Basel-reglene nå er kommet i versjon tre. De åpner for å pålegge bankene høyere egenkapital når utlånsveksten tiltar og eiendomsprisene løper av gårde. Norske myndigheter har i en årrekke krevd mer ren egenkapital i bankene enn de fleste andre land har gjort. Slik kan bankene bære større tap på egen rygg.

Bankene innvender at høyere kapitalkrav vil føre til dyrere utlån og svekke deres evne til å konkurrere. Men at en bank skulle tape i konkurransen dersom den ikke får adgang til å være like lite solid som en annen, er vanskelig å ta alvorlig.

Det resonnementet må bygge på at staten redder bankene, og den forutsetningen bør vi ikke akseptere.

Med høyere andel egenkapital vil bankene bli mindre risikable både for aksjonærer og kreditorer, samt for norske skattebetalere. Mindre risiko betyr at de som låner til bankene, vil kreve lavere rente.

Andre virkemidler brukes også. Finanstilsynet setter for eksempel grenser for størrelsen på lån i forhold til stilt sikkerhet. Det kan også stilles minstekrav til de risikovekter bankene får bruke når de beregner kapitaldekningen sin.

Makrotilsynet er i støpeskjeen. I andre land endres nå prosedyrene slik at sentralbankene skal delta når slike særskilte tiltak blir satt i verk. I Norge bør Finansdepartementet sette et mål for makrotilsynet og delegere bruken av virkemidler.

Ansvarsfordelingen bør ta utgangspunkt i de fortrinn hver av organisasjonene har. Finanstilsynet har høy kompetanse på tilsyn med enkeltinstitusjoner. Norges Bank har ut fra arbeidsoppgavene sterkere kompetanse på makroøkonomiske forhold. Sentralbanken har også et informasjonsfortrinn ved at den handler i markedene.

En mulighet er å delegere ansvaret for særskilte tiltak mot systemrisiko til Norges Bank.

Et alternativ er at banken får en rett og plikt til å uttale seg om systemrisiko i finanssektoren og at Finanstilsynet skal følge de rådene som gis med vedtak om for eksempel økt kapitaldekning. Hvis rådene fravikes, må det da begrunnes særskilt og offentlig.

Vi tror ikke på finstyring av den økonomiske utviklingen, men vi har virkemidler som kan sikre lav og stabil inflasjon over tid, og analysekapasiteten i banken er godt egnet til et makrotilsyn for finansnæringen.